

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

28. srpnja 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Ugovor o kreditu koji sadrži nepoštenu odredbu – Ovrha arbitražnog pravorijeka donesenog primjenom te odredbe – Odgovornost države članice za štetu koju je pojedincu povredom prava Unije uzrokovao nacionalni sud – Uvjeti za utvrđivanje odgovornosti – Postojanje dovoljno ozbiljne povrede prava Unije“

U predmetu C-168/15,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okresný súd Prešov (Okružni sud u Prešovu, Slovačka), odlukom od 12. ožujka 2015., koju je Sud zaprimio 14. travnja 2015., u postupku

Milena Tomášová

protiv

Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR,

Pohotovosť s. r. o.,

uz sudjelovanje:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta (izvjestitelj), predsjednik vijeća, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund, S. Rodin i E. Regan, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Wahl,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za slovačku vladu, B. Ricziová, u svojstvu agenta,

— za češku vladu, M. Smolek i J. Vlácil kao i S. Šindelková, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: slovački

— za Europsku komisiju, A. Tokár, D. Roussanov i M. Konstantinidis, u svojstvu agenata, saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 14. travnja 2016., donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na uvjete utvrđivanja odgovornosti države članice u svrhu podnošenja zahtjeva za naknadu štete uzrokovane pojedincima zbog povreda prava Unije koje se mogu pripisati nacionalnom sudu.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između M. Tomášove, s jedne strane, i Slovenská republika – Ministerstva spravodlivosti SR (Slovačka Republika – Ministarstvo pravosuđa Slovačke Republike, u daljnjem tekstu: Slovačka Republika) i društva Pohotovosť s. r. o., s druge strane, u vezi s ovrhom arbitražnog pravorijeka kojim je M. Tomášovej naloženo plaćanje novčanog iznosa povezanog sa sklapanjem ugovora o potrošačkom kreditu.

Pravni okvir

- 3 Članak 3. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) propisuje:

„1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.

2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora.

Činjenica da se o određenim aspektima neke odredbe ili o nekoj određenoj odredbi pregovaralo ne isključuje primjenu ovog članka na ostatak ugovora ako opća ocjena ugovora ukazuje na to da se ipak radi o unaprijed formuliranom standardnom ugovoru.

Kad god prodavatelj robe ili pružatelj usluga izjavi da se o nekoj standardnoj odredbi pojedinačno pregovaralo, teret dokaza je na njemu.

3. Prilog sadrži indikativan i netaksativni popis odredaba koje se mogu smatrati nepoštenima.”

- 4 Člankom 6. stavkom 1. te direktive predviđa se:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 5 M. Tomášová je umirovljenica čiji se jedini dohodak sastoji od mirovine u iznosu od 347 eura. Ona je 2007. sklopila ugovor o potrošačkom kreditu s društvom Pohotovosť, kod kojeg je ugovorila zajam u iznosu od 232 eura.

- 6 Taj je ugovor imao oblik unaprijed formuliranog standardnog ugovora s arbitražnom klauzulom koja je predviđala isključivu nadležnost arbitražnog suda koji se nalazio na udaljenosti većoj od 400 kilometara od prebivališta M. Tomášove za rješavanje sporova vezanih uz taj ugovor. Usto, u skladu s navedenim ugovorom, zatezne kamate bile su 91,25 % godišnje. Osim toga, u tom ugovoru nije bila naznačena efektivna kamatna stopa.
- 7 Budući da je kasnila s vraćanjem kredita i da nije mogla platiti navedene zatezne kamate, M. Tomášová ugovorila je kod društva Pohotovosť novi zajam u iznosu od 232,36 eura.
- 8 Odlukama Stálog rozhodcovskog súda (Stalni arbitražni sud) od 9. travnja i 15. svibnja 2008. godine M. Tomášovej naloženo je plaćanje društvu Pohotovosť više iznosa na ime nevraćanja predmetnih kredita, zateznih kamata i troškova postupka.
- 9 Nakon što su te odluke postale pravomoćne i ovršne, društvo Pohotovosť je 13. i 27. listopada 2008. podnijelo zahtjeve za ovrhu pred Okresnim súdom Prešov (Okružni sud u Prešovu, Slovačka), koji su prihvaćeni odlukama od 15. i 16. prosinca 2008.
- 10 Prema odluci kojom se upućuje prethodno pitanje, predmetni ovršni postupci još su bili u tijeku u vrijeme podnošenja ovog zahtjeva za prethodnu odluku.
- 11 M. Tomášová podnijela je 9. srpnja 2010. protiv Slovačke Republike zahtjev za naknadu štete u iznosu od 2000 eura za štetu nastalu, prema njezinu mišljenju, povredom Okresnog súda Prešov (Okružni sud u Prešovu) prava Unije, tvrdeći da je u tim postupcima taj sud prihvatio zahtjeve za ovrhu utemeljene na nepoštenoj arbitražnoj klauzuli, a čija je svrha bila povrat iznosa na temelju nepoštene odredbe.
- 12 Presudom od 22. listopada 2010. Okresný súd Prešov (Okružni sud u Prešovu) odbio je zahtjev M. Tomášove kao neosnovan, s obrazloženjem da nije iskoristila sva pravna sredstva koja su joj bila na raspolaganju, da predmetni ovršni postupci još nisu bili konačno dovršeni i da, slijedom toga, šteta na koju se pozivala još uvijek nije bila nastala, tako da je navedeni zahtjev bio preuranjeno podnesen.
- 13 M. Tomášová podnijela je žalbu protiv te presude.
- 14 Odlukom od 31. siječnja 2012. Krajský súd v Prešove (Regionalni sud u Prešovu, Slovačka) ukinuo je navedenu presudu i predmet uputio pred Okresný súd Prešov (Okružni sud u Prešovu).
- 15 U tim je okolnostima Okresný súd Prešov (Okružni sud u Prešovu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
 - „1. Predstavlja li tešku povredu prava Europske unije kada se, suprotno sudskoj praksi Suda Europske unije, u postupku izvršenja koji se vodi na temelju pravorijeka arbitražnog suda zahtijeva poduzimanje radnje koja proizlazi iz nezakonite odredbe?
 2. Može li odgovornost države članice za povredu prava [Unije] nastati prije nego što stranka postupka iscrpi sva pravna sredstva kojima raspolaže u postupku ovrhe odluke u skladu s pravnim poretkom države članice; može li u tom slučaju, imajući u vidu predmetne okolnosti, navedena odgovornost države članice nastati i prije završetka postupka ovrhe odluke te prije iscrpljenja mogućnosti tužiteljice da zatraži isplatu zbog stjecanja bez osnove?
 3. U slučaju potvrdnog odgovora, predstavlja li radnja tijela kao što je ona koju je tužiteljica opisala, imajući u vidu okolnosti slučaja, posebno potpuno pasivno držanje tužiteljice i činjenicu da nisu iscrpljena sva pravna sredstva koja su dopuštena pravom države članice, dovoljno očitu i ozbiljnu povredu prava [Unije]?

4. Ako je u predmetnom slučaju moguće utvrditi dovoljno ozbiljnu povredu prava [Unije], odgovara li iznos koji je tužiteljica zatražila iznosu štete za koju je država članica odgovorna; je li moguće odrediti štetu u visini plaćenog iznosa koji predstavlja stjecanje bez osnove?
5. Ima li postupak radi neosnovanog obogaćenja, kao pravno sredstvo, prednost u odnosu na postupak radi naknade štete?"

O prethodnim pitanjima

Prvo, drugo i treće pitanje

- 16 Svojim prvim, drugim i trećim pitanjem, koja treba ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita predstavlja li i u kojim uvjetima povreda prava Unije – koja proizlazi iz sudske odluke donesene u okviru ovršnog postupka utemeljenog na arbitražnom pravorijeku kojim se prihvaća zahtjev za naplatu iznosa na temelju odredbe koju valja smatrati nepoštenom – „dovoljno ozbiljnu” povredu koja podrazumijeva izvanugovornu odgovornost odnosne države članice.
- 17 U tom kontekstu, dotični sud se pita ima li u tom pogledu utjecaja okolnost da taj ovršni postupak nije okončan, da je osoba protiv koje se vodi taj postupak pokazala apsolutnu pasivnost i da nije iskoristila sva pravna sredstva koja joj odnosni pravni poredak stavlja na raspolaganje, poput tužbe za isplatu zbog stjecanja bez osnove.
- 18 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, načelo odgovornosti države za štetu koju pojedincima uzrokuje povredom prava Unije koja joj se može pripisati, inherentno je sustavu ugovora na kojima se temelji Unija (vidjeti, u tom smislu, presudu od 19. studenoga 1991., Francovich i dr., C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428, t. 35.; presudu Brasserie du pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 31., kao i presudu od 14. ožujka 2013., Leth, C-420/11, EU:C:2013:166, t. 40.).
- 19 To načelo vrijedi za svaki slučaj povrede prava Unije od strane države članice, neovisno o tome o kojem je tijelu države članice čije je djelovanje ili propust uzrok povrede riječ (vidjeti, među ostalim, presudu od 5. ožujka 1996., C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 32.; od 30. rujna 2003., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 31.; od 13. lipnja 2006., Traghetti del Mediterraneo, C-173/03, EU:C:2006:391, t. 30., kao i od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 46.).
- 20 To načelo primjenjivo je pod određenim uvjetima također kada povreda prava Unije proizlazi iz odluke nacionalnog suda koji odlučuje u zadnjem stupnju. Naime, s obzirom na temeljnu ulogu sudbene vlasti koja se sastoji u tome da zaštiti prava koja pojedinci imaju na osnovi pravila prava Unije i činjenicu da je sud koji odlučuje u zadnjem stupnju po definiciji zadnja instancija pred kojom ti pojedinci mogu ostvariti prava koja im dodjeljuje pravo Unije, Sud je zaključio da bi zaštita prava koja ono priznaje bila oslabljena – a puna djelotvornost pravila Unije kojima se dodjeljuju takva prava dovedena u pitanje – ako pojedinci ne bi, pod određenim uvjetima, mogli dobiti naknadu štete koja im je nastala povredom prava Unije koja se može pripisati odluci nacionalnog suda koji odlučuje u zadnjem stupnju (vidjeti u tom smislu presude od 30. rujna 2003., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 32. do 36. i 59.; od 13. lipnja 2006., Traghetti del Mediterraneo, C-173/03, EU:C:2006:391, t. 31., kao i od 9. rujna 2015., Ferreira da Silva e Brito i dr., C-160/14, EU:C:2015:565, t. 47.).
- 21 Na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri je li o tome riječ u vezi s odlukama od 15. i 16. prosinca 2008. iz glavnog postupka.
- 22 S obzirom na to, valja podsjetiti da je, u vezi s utvrđivanjem uvjeta za postojanje odgovornosti države članice za štetu prouzročenu pojedincima povredom prava Unije, Sud u više navrata utvrdio da oštećenici imaju pravo na naknadu pretrpljene štete kada se ispune tri uvjeta, odnosno da je svrha

povrijeđenog pravnog pravila Unije priznavanje prava pojedincima da je povreda tog pravila dovoljno ozbiljna i da postoji izravna uzročna veza između te povrede i štete koju su pojedinci pretrpjeli (vidjeti osobito presude od 5. ožujka 1996., *Brasserie du pêcheur i Factortame*, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 51.; od 30. rujna 2003., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 51., kao i presudu od 14. ožujka 2013., *Leth*, C-420/11, EU:C:2013:166, t. 41.).

- 23 Odgovornost države članice za štetu uzrokovanu odlukom suda koji odlučuje u zadnjem stupnju, a koji povrijedi pravno pravilo Unije, uređena je istim uvjetima (vidjeti presudu od 30. rujna 2003., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 52.).
- 24 Kada je riječ o drugome od dvaju uvjeta iz točke 22. ove presude, do takve odgovornosti može doći samo u iznimnim slučajevima u kojima je nacionalni sud koji je odlučivao u zadnjem stupnju očito povrijedio primjenjivo pravo (vidjeti presude od 30. rujna 2003., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 53., i od 13. lipnja 2006., *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, EU:C:2006:391, t. 32. i 42.).
- 25 Za utvrđivanje postoji li dovoljno ozbiljna povreda prava Unije, treba uzeti u obzir sve okolnosti slučaja o kojem odlučuje nacionalni sud. Prema sudskoj praksi Suda, među elementima koji se u tu svrhu mogu uzeti u obzir u ovom primjeru nalaze se osobito potrebna razina jasnoće i preciznosti glede povrijeđenog pravila, doseg margine prosudbe koju nacionalna tijela imaju na temelju povrijeđenog pravila, okolnost da su povreda i nastala šteta uzrokovane s namjerom ili bez nje, namjerna ili opravdiva narav navodne povrede, mogućnost da su stajališta institucije Unije pridonijela propustu, donošenju ili zadržavanju nacionalnih mjera ili prakse suprotnih pravu Unije, kao i neizvršenje obveze suda u pitanju upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. trećeg stavka UFEU-a (vidjeti u tom smislu presude od 5. ožujka 1996., *Brasserie du pêcheur i Factortame*, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 56.; od 30. rujna 2003., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 54. i 55., kao i od 12. prosinca 2006., *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, t. 213.).
- 26 U svakom slučaju, povreda prava Unije dovoljno je ozbiljna ako je do nje došlo očitim nepoštovanjem sudske prakse Suda u tom području (vidjeti presude od 30. rujna 2003., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 56.; od 12. prosinca 2006., *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, t. 214., i od 25. studenoga 2010., *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 52.).
- 27 Kada je riječ o glavnom postupku, ako se utvrdi da je odlukama od 15. i 16. prosinca 2008. Okresný súd Prešov (Okružni sud u Prešovu) odlučivao u zadnjem stupnju, trebalo bi štoviše zaključiti da je tim odlukama on počinio dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije, jer je očito povrijedio odredbe Direktive 93/13 ili sudsku praksu Suda koja se na njih odnosi.
- 28 U tom pogledu, treba napomenuti da prema sudskoj praksi Suda sustav zaštite potrošača koji je uspostavljen Direktivom Vijeća br. 93/13 podrazumijeva priznavanje mogućnosti za nacionalni sud da po službenoj dužnosti ispita nepošteni karakter odredbe (vidjeti u tom smislu presude od 27. lipnja 2000., *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores*, C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, t. 26., 28. i 29.; od 21. studenoga 2002., *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, t. 32. i 33., kao i od 26. listopada 2006., *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, t. 27. i 28.).
- 29 Sud je nedvojbeno, u točki 38. svoje presude od 26. listopada 2006., *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675) priznao da bi, u načelu, narav i važnost javnog interesa na kojem se temelji zaštita koju Direktiva 93/13 pruža potrošačima, mogli opravdati to da nacionalni sud bude obavezan po službenoj dužnosti ocijeniti je li ta odredba nepoštena i time ispraviti neravnotežu između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga. Međutim, u toj presudi Sud nije došao ni do kakvog zaključka na temelju te okolnosti, jer mu je u tom predmetu bilo postavljeno pitanje može li se potrošač po prvi puta pozivati na nevaljanost arbitražne klauzule pred nacionalnim sudom koji odlučuje u postupku povodom tužbe za poništaj arbitražnog pravorijeka.

- 30 Sud je tek u svojoj presudi od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, t. 32.), jasno presudio da se uloga koju pravo Unije daje nacionalnom sudu ne ograničava samo na mogućnost odlučivanja o eventualno nepoštenoj ugovornoj odredbi koja ulazi u područje primjene navedene direktive, već također sadržava obvezu da on to pitanje ispita po službenoj dužnosti kada raspolaže potrebnim pravnim i činjeničnim elementima.
- 31 Stoga se sud nakon te presude učestalo pozivao na tu obvezu nacionalnog suda (vidjeti osobito presude od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, t. 42. i 43.; od 21. veljače 2013., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, t. 22., kao i od 1. listopada 2015., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, t. 41.).
- 32 Sud je osobito presudio da nacionalni sud koji odlučuje o prijedlogu za ovrhu arbitražnog pravorijeka, kada raspolaže potrebnim pravnim i činjeničnim elementima, mora po službenoj dužnosti provesti kontrolu nepoštenog karaktera ugovornih odredbi na kojima se temelji potraživanje iz te odluke s obzirom na odredbe Direktive 93/13 kada, u okviru sličnog postupka izvršenja mora po službenoj dužnosti ocijeniti nesukladnost između arbitražne klauzule i nacionalnih pravila prisilnopravne naravi (vidjeti u tom smislu presudu od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, t. 53.; rješenje od 16. studenoga 2010., Pohotovost, C-76/10, EU:C:2010:685, t. 51., 53. i 54., kao i presudu od 27. veljače 2014., Pohotovost, C-470/12, EU:C:2014:101, t. 42.).
- 33 Stoga se ne može zaključiti da je nacionalni sud koji nije po službenoj dužnosti ocjenjivao nepoštenost ugovorne odredbe koja ulazi u područje primjene Direktive 93/13 kada je za tu prosudbu raspolagao potrebnim pravnim i činjeničnim elementima prije donošenja presude od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), očito povrijedio sudsku praksu Suda u tom području niti je na taj način počinio dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije.
- 34 U ovom slučaju treba utvrditi da su odluke od 15. i 16. prosinca 2008. u glavnom postupku donesene prije te presude.
- 35 Stoga nije potrebno ocijeniti ima li okolnost da predmetni ovršni postupak nije okončan, da je osoba protiv koje se on vodi pokazala apsolutnu pasivnost i da nije iskoristila sva pravna sredstva koja joj odnosi pravni poredak stavlja na raspolaganje, poput tužbe za isplatu zbog stjecanja bez osnove, utjecaja na utvrđivanje odgovornosti uključene države članice za štete uzrokovane pojedincima odlukama nacionalnog suda zbog povrede prava Europske unije, poput onih iz glavnog postupka, od 15. i 16. prosinca 2008.
- 36 U tim okolnostima na prvo, drugo i treće pitanje valja odgovoriti na sljedeći način:
- Postojanje odgovornosti države članice za štete uzrokovane pojedincima odlukom nacionalnog suda zbog povrede prava Europske unije može se utvrditi samo ako je riječ o odluci suda te države članice koji odlučuje u zadnjem stupnju, što je na nacionalnom sud da provjeri glede spora u glavnom postupku. U tom slučaju, odluka nacionalnog suda koji odlučuje u zadnjem stupnju može predstavljati dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije koja dovodi do nastanka takve odgovornosti samo ako je taj sud tom odlukom očito povrijedio primjenjivo pravo ili ako je do te povrede došlo unatoč utvrđenoj sudskoj praksi Suda u tom području.
 - Stoga se ne može zaključiti da je nacionalni sud, koji prije donošenja presude od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), nije u okviru postupka izvršenja arbitražnog pravorijeka prihvaćajući zahtjev za naplatu iznosa na temelju odredbe koju valja smatrati nepoštenom u smislu Direktive 93/13, po službenoj dužnosti ocjenjivao nepoštenost ugovorne odredbe koja ulazi u područje primjene Direktive 93/13, kada je raspolagao potrebnim pravnim i činjeničnim elementima za tu prosudbu, očito povrijedio sudsku praksu Suda u tom području, i na taj način počinio dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije.

Četvrto i peto pitanje

- 37 Svojim četvrtim i petim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita odgovara li šteta uzrokovana mogućom povredom prava Unije o kojoj je riječ u glavnom postupku iznosu naknade štete koju zahtijeva M. Tomášová i je li moguće odrediti štetu u visini plaćenog iznosa koji predstavlja stjecanje bez osnove subjekta u čiju je korist presuđeno u arbitražnom pravorijeku te ima li postupak zbog stjecanja bez osnove, kao pravno sredstvo, prednost u odnosu na postupak radi naknade štete.
- 38 U tom pogledu valja podsjetiti da su, kada su ispunjene pretpostavke za odgovornost države, nacionalni sudovi dužni utvrditi da je država dužna nadoknaditi štetu u skladu s nacionalnim pravom, pri čemu pretpostavke za naknadu štete propisane nacionalnim pravom ne smiju biti manje povoljne od onih koje se odnose na slične zahtjeve u nacionalnom pravu (načelo ekvivalentnosti) i ne smiju biti takve da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju ostvarivanje naknade štete (načelo djelotvornosti) (vidjeti presude od 19. studenoga 1991., Francovich i dr., C-6/90 et C-9/90, EU:C:1991:428, t. 42.; od 30. rujna 2003., Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, t. 58.; od 24. ožujka 2009., Danske Slagterier, C-445/06, EU:C:2009:178, t. 31.; od 25. studenoga 2010., Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, t. 62., kao i od 9. rujna 2015., Ferreira da Silva e Brito i dr., C-160/14, EU:C:2015:565, t. 50.).
- 39 Iz toga proizlazi da su pravila u svezi s ocjenom štete uzrokovane povredom prava Unije utvrđena nacionalnim pravom svake države članice, pri čemu nacionalni propisi o popravljaju štete koji utvrđuju ta pravila moraju poštovati načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.
- 40 Isto vrijedi i kada je riječ o vezi između zahtjeva za naknadu te štete i ostalih potencijalno dostupnih pravnih sredstava, potencijalno propisanih pravnim sustavima predmetne države članice, poput tužbe zbog stjecanja bez osnove.
- 41 U tim uvjetima na četvrto i peto pitanje treba odgovoriti na način da su pravila u vezi s naknadom štete uzrokovane povredom prava Unije, poput onih o ocjeni te štete ili vezi između zahtjeva za naknadu te štete i ostalih potencijalno dostupnih pravnih sredstava, utvrđena nacionalnim pravom svake države članice, pod uvjetom da se poštuju načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.

Troškovi

- 42 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

- 1. Postojanje odgovornosti države članice za štete uzrokovane pojedincima odlukom nacionalnog suda zbog povrede prava Europske unije može se utvrditi samo ako je riječ o odluci suda te države članice koji odlučuje u zadnjem stupnju, što je na nacionalnom sudu da provjeri glede spora u glavnom postupku. U tom slučaju, odluka nacionalnog suda koji odlučuje u zadnjem stupnju može predstavljati dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije koja dovodi do nastanka takve odgovornosti samo ako je taj sud tom odlukom očito povrijedio primjenjivo pravo ili je do te povrede došlo unatoč utvrđenoj sudskoj praksi Suda u tom području.**

Stoga se ne može zaključiti da je nacionalni sud, koji prije donošenja presude od 4. lipnja 2009., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), nije u okviru postupka izvršenja arbitražnog pravorijeka prihvaćajući zahtjev za naplatu iznosa na temelju odredbe koju valja smatrati nepoštenom u smislu Direktive 93/13, po službenoj dužnosti ocjenjivao nepoštenost

ugovorne odredbe koja ulazi u područje primjene Direktive 93/13, kada je raspolagao potrebnim pravnim i činjeničnim elementima za tu prosudbu, očito povrijedio sudsku praksu Suda u tom području, i na taj način počinio dovoljno ozbiljnu povredu prava Unije.

- 2. Pravila u vezi s naknadom štete uzrokovane povredom prava Unije, poput onih o procjeni te štete ili vezi između zahtjeva za naknadu te štete i ostalih potencijalno dostupnih pravnih sredstava, utvrđena su nacionalnim pravom svake države članice, pod uvjetom da se poštuju načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.**

Potpisi